

ELŐADÁSOK

„MAGYAROK ISTENE“

Hús karácsonyestét térdeltünk végig, arccal a hamuban. Behúnyt szemmel, amelynek szögletébe végnélkül szívárogtak az emlékezés könnyei. Régi sebek sajogtak élesebben. Régi dicsőség aranypáncélját ilyen estéken még szürkébbre lehelte be a köd. Kétségek nyilaltak a szívünkbe s szünet nélkül csak azt hajtogathattuk, hogy

„Megbűnhődte már e nép a multat s jövődöt“ ...

De vajjon a gomolygó felhők fölött, messze, távol, a nemzetek érdemeit s bűneit mérlegező Ur is így mér-e nekünk, mint sajátmagunk?

A megfeszített ország a megfeszített Isten elé omlott. S karácsonyi álmot sóvárgott. Hitből szőtt magának láthatatlan szálakat a közel s mégis oly messze szenvedő testvérek felé, inszalagokat, amelyek a csonkokat összekötik s amelyeken keresztül a közös vér melege sugárzik át valamenynyünkön — legalább egyetlenegyszer egy évben, Karácsony este! Szavakat szőttünk egybe s a hosszú szófonál, mint karácsonyi ezüstszalag, könnyáztatta levelek papirosán, vagy az éter hullámain szállt el keletre és délre, északra és nyugatra, hegyeken át, tengereken át, hegyeknél áthághatatlanabb, tengereknél veszedelmesebb határokon át. Ismerősöknek és ismeretleneknek üzentünk, papok nem voltunk és prédikáltunk, költők nem voltunk és ihletet sugároztunk, gyöngék voltunk és ezeken az éjjeleken a két karunkkal mint élő vasabronccsal egy pillanatra újra összefogtuk azt, ami összetartozik. Lehajtott fejjel álltunk a Himnusz körül, mint a Kárpátok fenyői, amelyeknek még karácsony estén is őrt kell állniuk az ország körül.

Olyan különös is most, a huszonegyedik évben *örülni* és a hamuból féltérdre emelkedve, könnyes arcunkat fölemelni a karácsonyi sugárzás felé. El is szoktunk talán az örömtől, azt is gyakorolni kell, *tudni* kell, hogy meg ne erőltesse a fásult lelket ... Meg aztán olyan örvendezés ez, mint a székely mese királyáé, akinek egyik szeme sírt, a másik nevetett. Az első sugár ez még, de az első a legvakítóbb ...

Az első sugár nem oszlatja még el a gyász sötétségét, de megtöri. Ahol az első sugár betört a mi gyászunkba, ott könnyebben beférkőzik majd az egész sugárkéve, Isten békéjének omló aranyözöne. S akikért tovább gyászolunk, tudjuk, most ők is látják ezt a mi sugarunkat és ők is kapnak a mi örömünkől. Ők is örvendezhetnek a sötétség vereségén. Az igazság megjelent a zsarnokság táborában, kezében egyetlen szál vesszővel a fegyveresek között. És egy lélekzetelállító, borzalmas pillanat után a kemény térdek meghajlottak az igazság előtt. Ki kényszerből, ki lélekből — mind meghajol-

tak. Az igazságért nem kellett véres áldozatot bemutatnunk. Az igazság galambtollaira nem freccsent vér.

Csoda történt — mondjuk valamennyien, amikor visszaemlékezünk a szörnyű hét fullasztó aggodalmaira. Gyönyörű őszi napok voltak, minden kunyhó aranykupolát kapott, minden vonal festőt csábított, mintha a természet utolsó kacérkodása lett volna az emberrel s mindazzal, ami az embernek drága. Sohase néztük meg ilyen alaposan, ilyen fájdalmas aprólékos-sággal azt, ami körülöttünk szép. Megbocsátottunk régen oly szigorúan megítélt középületeknek és szoborcsoporthozatoknak, könny buggyant a szemünkből, amikor gondtalanul játszó gyermekeket láttunk. A rádióhoz tapadva lestünk híreket, fordulatot várva, kérve, esengve — és mégis csak-nem reménytelenül. Sokan mondták ki akkor, hogy most már „csak“ Istenben bízunk. A magyarok Istenében.

Mind úgy tudtuk — ez szinte törvényszámba ment —, hogy bizonyos előzmények után nem lehet többé megállítani a háború nekigördült szeke-rét. Államférfiak lemondó hangjából sötét hangulatok csöppjei hullottak a szívünkre. S aztán megjött az első, a felszabadító fordulat: a politikai törvény nem érvényes, nem lesz vérontás! S hamarosan a második: a trianoni elv összeomlott. És nem igaz, hogy az igazságtalanság eltörlése csak világ-összeomlás árán lehetséges. Dogmák dőltek össze dörömbölő robajjal. Keserűen mosolygó „reálpolitikusok“ voltak kénytelenek beismerni — s milyen szívesen ismerték be! —, hogy azt, ami történt, csak a „naív“ hívők találták el, akik nem tudták előre megmondani, hogyan lehetséges az, ami-ben reménykedtek, de azért makacsul hittek az igazság vértelen diadalában. Abban, hogy megsegít a „magyarok Istene“.

De ki hát a *magyarok Istene*? Bizonyos, hogy nem honfoglaló őseink pogány hadistene, nem Vörösmarty napsugaras vezér-hőse, a romantikus Hadúr, nem külön istenség, mint a zsidóké, aki választott népet tart magá-nak. Az igazság nem egy nemzeté, hanem mindenkié és igazság mindenk-fölött és *mindenkért*. S ezt egyik nemzet sem tudta jobban, mint a magyar. Ugyanaz a Vörösmarty, aki Hadúrról a legszebb álmot álmodta, arra kéri Istent, nemzetének csak olyan kérését teljesítse, amely más nemzetek-nek nincs kárára. S amikor egy sötét és fonséges pillanatában, a „Szózat“ végén számol népe bukásának lehetőségével, ezt a bukást nem tudja elkép-zelni másképp, mint magyar eszményhittel, úgy, hogy

„A sírt, hol nemzet sülyyed el,
Népek veszik körül
S az ember millióinak
Szemében gyászköny ül“ ...

Egy nemzet sem tartott olyan óriási és olyan őszinte, oly szigorú és önostorozó bűnbánatot, mint a XVI. század reformátorainak, a hazájukat megváltani akaró Zrínyieknek és az égve vergődő Adyknak nemzete. Ezek-nek volt Istenük, aki szeretetét e nép iránt azzal mutatta meg, hogy szen-vedések terhét függesztette a büszke pálmára, hogy mélyre hajolva hozza gyümölcsseit. A szenvedés: tapasztalás, a szenvedés: súlyos aranykincs. S amint a szenvedés századai teltek, a sokat sujtott népnek észre kellett vennie, hogy valami varázsos erő emel korlátot a szakadék peremére s bármi szörnyűség éri őt, nem az a sorsa, hogy elnyelje a mélység, hanem hogy

tanuljon, vezekeljen és éljen. Sorsát megbűnhődve értse meg, hogy rendületlenül kell állnia.

Miért? — kérdezhetette magától. Mert másoknak, gyöngébb népeknek van szükségük az ő rendületlen hűségére, következetességére ön maga iránt. Azok, akik a „magyarok Istenét“ gőgös magyarok önámításának érezték, tudják meg, hogy a hatalmas Isten vesszőzi és sanyargatja azokat, akiket szeret. De azokkal, akiket szeret, célja van. S most megint hiába mosolyognak rajtunk, mert mi szentül hiszünk abban, hogy Istennek *célja van velünk*, a kemény derekú és makacs hitű néppel, és a mi missziónk, elhivatásunk, rendeltetésünk nem ábránd. Nem hisszük, hogy *csak* nekünk van rendeltetésünk. De nem tagadhatjuk, hogy lelkünk mélyéig meghatva és megrendülve állunk sorsunk látványa előtt, mert ez a sors *különösen nehéz és különösen magas*. A magyarok Istene szerencsénkre nem engedte meg, hogy jólétben és boldogságban elpuhulva válasszuk meg kényelmes életünk módját: igazi Hadúrként maga nyomta kezünkbe a kardot, fölriasztván édes álmainkból: „Ébredj tüstént: az ellenség a kapu előtt tombol: magadat védvén, védened kell mindazokat, akiknek kevesebb ellenséget és kevesebb dicsőséget szántam.“ Nem tőlünk függött, hogy vállaljuk-e a nagy történelmi szerepet; Istennek legyen hála, hogy vállalnunk *kellett* és hogy mindvégig vállalni tudtuk.

Mérhetetlen hosszútűrés olaját csepegtette türelmetlen vérünk könnyen hánykódó tengerére. Ellenség uralmát, büszke fejünk megaláztatását, nemzetünk nagy lelkének kisebbségi sorba kényszerítését kibírtuk és kibírjuk most már mindvégig. Amikor szívós markunk fogása engedett, az isteni pihenésnek és erőgyűjtésnek olyan napjait sugározta ránk, amelyekért érdemes tűrni. 1938 november 11-ike néhány órája kárpótolt volna húszévi szenvedésért, de a magyarok Istene megadta nekünk, hogy ez a nap huszonnégy óráig elevenen élt nap legyen, mert egész éjjel fenn voltak Rákóczi városának boldog lakói és egész éjjel siettek a szent város felé a magyar gépkocsik ezrei boldog magyar emberekkel és meneteltek a magyar katonák és vágyva szálltak a magyar lelkek: ez a nap sokkal tovább tartott, mint más napok...

Karácsony estéjén ehhez a „magyarok Istenéhez“ emeljük sugárzó tekintetünket, aki nem azért a magyaroké, hogy elválasszon bennünket más népektől, hanem azért, mert sohasem feledkezik meg róla, hogy megmutassa kötelességünket más népek iránt. Gúnyolhatnak most már bennünket hitünkért és hivatásunkért: mi mégsem leszünk „kis nemzet“ és „kisebbség“ soha s ezen nem lehet változtatni: nagy feladatunk tesz naggyá bennünket. Isten azzal *mér* meg bennünket, amit *ránk mér*.

De ne felejtjük el ebben az ihletett órában azt sem, hogy „segíts magadon, Isten is megsegít“. Nem ülhetünk ma sem gondtalanul a misztikus ünnepi asztalhoz. A határ ledőlésével nemcsak egymillió testvért kaptunk vissza, akik lélekben úgyszólván a mieink voltak, nemcsak történelmünk élő kőpilléreit, nemcsak sokszor gyöngé önérzetünk erősödését kaptuk, hitünk bizonyosságát, annyi örömet, hogy ez szinte egész énünket átforgathatja. Kötelességeket is: a kapott új erővel hivatásunk teljesítésére nyertünk friss tőkét: ezt bőségesen kamatoztatnunk kell. Ki tudja, nem azért szakította-e el tőlünk Isten testvéreinket, a magyarokat, szlovákokat, ruszinokat, szepe-sieket, hogy bennük majd egy új, szükséges árnyalattal tegye gazdagabbá Szent István nemzetének lelki képét. Ne találgassuk Isten szándékait. De jó-

téteményének fényében a csapásoknak is adjunk hivatásunkhoz méltó magyarázatot. A leomlott határ két oldalán különböző tapasztalatokon keresztülment bajtársak karácsonyi új élet teremtésére készülnek. Semmi sem volt hiába. Minden szenvedésből nyíljék ki életünkben és azokéban, akik ránk számítanak, egy-egy virág. A béke szava a még mindig iránytű nélkül bolyongókhoz: higgyék el, mi már csupa szeretet és jóakarat vagyunk s ne ítéljenek meg bennünket más, fiatal és előítéletes közösségek hasonlatosságára.

Hisszük, lesznek odaát is, akik érzik a magyar nép ősi hivatását s a vele való sorsközösség jelentőségét. S lesznek, akiknek még mindig időre és keserű tapasztalásokra van szükségük, hogy idáig eljussanak. Ezekre várunk — rendületlenül.

Rákóczi kriptája fölött megenyhült a szörnyű nyomás. Mélységes hite várta a csodát s hogy most az eljött, úgy szórja szét északnak, nyugatnak, keletnek, délnek, hogy minden jótét lélek megérezze ígéretes illatát. A tíz-millió haza imádságba borulva érzi, hogy tisztának, erősnek és hívőnek kell lennie, hogyha meg akarja tartani a csodát *azok számára, akiknek még szükségük van rá.* Testvéreim, álljunk szilárdan, eggyenesen, ég felé nézve, mint a karácsonyi fenyőfák a Kárpátok Isten kijelölte gerincén.¹

Hankiss János

AZ INFLUENZA

Az influenza a mai idők egyik legsúlyosabb járványos betegsége. Bár az egészséges embereknél legtöbbször nyom nélkül zajlik le, mégis igen sokszor előfordul, hogy a szövődmények miatt életükkel áldoznak az influenzának és különösen veszélyes lehet azoknál, akik egyéb betegségben szenvednek és akiknél a már fennálló betegséget súlyosan, sokszor halálosan befolyásolja. Mint járvány, szintén egyike a legsúlyosabbaknak, főképp azért, mert terjedésével szemben szinte tehetetlenek vagyunk.

Az influenza *történetéről* nem sok emlékünknél maradt fenn. Ez azzal magyarázható, hogy a középkor történetírói sokkal inkább törődtek a háborúkat követő, vagy ezekkel kapcsolatos és sokszor nagyon súlyos áldozatokat követelő járványokkal. Ezek mellett az influenzajárványokat csak akkor jegyezték fel, amikor az egész világ figyelmét magukra hívó súlyos járványokká fejlődtek. Tudomásunk van arról, hogy már a X. században fordultak elő influenzaszerű járványok, melyek végigpusztították az egész világot, de a legelső súlyosabb járványt csak 1510-ben írták le. Azóta 14 ilyen súlyos járványról tudunk. Az utolsó ilyen nagy járvány, amely 1918—1919-ben zajlott le, még mindnyájunk emlékezetében él. Ezt megelőzőleg mintegy 30 esztendővel (1889—90-ben) volt hasonló nagy járvány. A legutóbbi, 1918—19. évi járványra jellemző, hogy statisztikák szerint *ebben a járványban kb. 20 millió ember pusztult el.*

Az influenza *okozójáról* régebben azt hitték, hogy azt egy bacillusféle-ség (a Pfeiffer-féle bacillus) okozza. Ezt a bacillust megtalálták azoknak az orrában és torkában, akik influenzában szenvedtek, de nem gondoltak

¹ Rádióelőadás 1938 karácsony első napján (*A huszonegyedik karácsony*).